

УДК: 340.134:004.8

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.1.7>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ: ОСМИСЛЕННЯ ПРАВОВОГО ПОЛЯ

Демідонт Б.О.,

магістр права, адвокат

ORCID: 0000-0001-5735-385X

Демідонт Б.О. Штучний інтелект у судовій системі: осмислення правового поля.

У статті розглянуто проблематику використання штучного інтелекту в судовій системі через акцент на понятійно-категоріальному апараті, правовому регулюванні і можливостях застосування ШІ в цій сфері.

Автор робить висновок, що ШІ активно впроваджується у правову сферу, проте відсутність чітких апробованих правових стандартів значно нівелює цей процес. Констатовано невизначеність та неоднозначність розуміння мовної моделі й особливостей застосування, що спричинює проблеми у встановленні понятійно-категоріального інструментарію.

Обґрунтовано, що правовою парадигмою правового регулювання та використання ШІ має стати ідеологічна зміна підходу, де потенціал досліджуваної системи використовується не тільки як інструмент автоматизації чи оптимізації окремих процесів, а як фундаментальна зміна практик до ухвалення рішень, організації управлінських структур, формування політики і реалізації функцій держави, зокрема в судовій сфері.

Як переваги використання ШІ в судовій системі виокремлено: виявлення системних недосконалостей у судовій діяльності завдяки аналізу судово-процесуальних документів для встановлення недоліків у правозастосуванні; формування судової практики; забезпечення доброчесності представників суддівського корпусу, особливо у сфері запобігання корупції; допомога суддям у здійсненні правосуддя; оновлення комплексної політики реформування судової влади через аналіз системних прогалин, перепон та соціальної і політико-правової реальності задля визначення ключових чинників неефективності наявної правової політики; забезпечення належного доступу громадськості до суду. Окрім того, доречним автор вбачає використання технологій ШІ для виявлення недобросовісної діяльності суддів чи працівників суду (наприклад, ухвалення неправомірного, завідомо неправдивого судового рішення).

Проаналізовано окремі практики застосування ШІ в судових процесах Канади, Великобританії, Італії та констатовано біфуркаційний характер змін і неоднозначність оцінки можливостей. Аргументовано потребу в підвищенні свідомості представників суддівського корпусу щодо застосування технологій ШІ як допоміжного інструменту та необхідність перевірки результатів ШІ людським інтелектом.

Ключові слова: штучний інтелект, судова влада, правосуддя, понятійно-категоріальний апарат, ризики, переваги, правове регулювання.

Demidont B.O. Artificial intelligence in the judicial system: understanding the legal field.

The article examines the issue of using AI in the judicial system through an emphasis on the conceptual and categorical apparatus, legal regulation and the possibilities of applying AI in the judicial sphere.

The author concludes that AI is actively being introduced into the legal sphere, but the lack of clear approved legal standards significantly levels this process. The uncertainty and ambiguity of understanding the language model and the features of application are noted, which causes problems in establishing a conceptual and categorical toolkit.

It is motivated that the legal paradigm of legal regulation and the use of AI should be an ideological change in approach, where the potential of the studied system is used not only as a tool for automating or optimizing individual processes, but as a fundamental change in practices for decision-making, organizing management structures, forming policies and implementing state functions, including in the judicial sphere.

The significant advantages of using AI for the judicial system are grouped: identifying systemic imperfections in judicial activity by analyzing a set of judicial and procedural documents in order to identify shortcomings in law enforcement; forming judicial practice; ensuring the integrity of representatives of the judicial corps, especially in the field of preventing corruption; assisting judges in the administration of justice; updating the comprehensive policy of reforming the judiciary by analyzing systemic gaps, obstacles, and social and political and legal reality in order to identify key factors of

ineffectiveness of the current legal policy; ensuring proper public access to the court. It is stated that it is appropriate to use AI technologies to identify unfair practices of judges or court employees in making an unlawful, knowingly false court decision.

Separate practices of using AI in judicial processes in Canada, Great Britain, and Italy are analyzed and the bifurcated nature of changes and the ambiguity of assessing opportunities are noted. The need to raise the awareness of the judiciary regarding the use of technology by using it as an auxiliary tool, and the need to verify the results of AI with human intelligence, is argued.

Key words: artificial intelligence, judiciary, justice, conceptual and categorical apparatus, risks, benefits, legal regulation.

Постановка проблеми. Глобалізаційний і технологічний розвиток формує новий етап цивілізаційного поступу. Під вплив ризиків і загроз, а також додаткових можливостей потрапляють усталені державно-правові інститути, процеси і явища. Онтологічна сутність держави та правової системи трансформується, швидкість і непередбаченість вектора розвитку формує біфуркаційну парадигму суспільного життя. Серед усієї парадигми змін найбільший вплив на модернізацію світобуття мають технологічні, біомедичні та інформаційні фактори.

Функціонування правової держави як ідеалу безпеки і правопорядку детермінується цифровізацією та диджиталізацією соціально-державних інститутів. Прогресивне місце серед них посідає штучний інтелект (далі – ШІ), що вже є частиною сучасного буття в усіх сферах. Однак, як будь-яке новітнє явище ШІ викликає острах, невизначеність, дискусію в наукових і професійних колах. Етико-правові, організаційно-технічні суперечки характерні для сучасної загальнотеоретичної та галузевої юриспруденції.

Зауважимо, що штучний інтелект поширюється в багатьох сферах правового життя, зокрема в електронному урядуванні та публічному управлінні, виборчому процесі, цивільно-правових відносинах договірної характеру, освітньому правовому процесі тощо. Сфера правосуддя донедавна вважалася такою, що найменш дотична до нових технологічних змін. Електронне правосуддя, зокрема, стало одним з останніх нововведень у процесуальну практику, уже після широкої адаптації багатьох елементів електронного урядування на рівні органів публічної влади і місцевого самоврядування. Відповідно використовувати технології ШІ потрібно розважливо.

Вказане актуалізує комплексне дослідження проблематики впливу впровадження ШІ в судову систему, зважаючи на ризики й переваги цієї технології в праксіологічному аспекті. Визначення основних методологічних парадигм дасть змогу зробити висновок про затребуваність чи помилковість ширшого залучення ШІ в судову процесуальну діяльність.

Метою дослідження є комплексний аналіз проблематики використання ШІ в судовій системі через акцент на понятійно-категоріальному апараті, правовому регулюванні та можливостях застосування ШІ в цій сфері.

Стан опрацювання проблеми. Останнім часом впровадження ШІ в правову сферу активно досліджують науковці різних галузей права, загальнотеоретичної і філософської юриспруденції. Цінними є, зокрема, доробки таких вітчизняних учених, як В. Ковальчук, І. Жаровська, О. Парута, Н. Ортинська, Т. Михайліна, І. Вдовиченко, В. Хоцькіна, а також представників іноземної школи права, як-от П. Новотко, Ш. Доу, Д. Банчіні, С. Боно та ін.

А втім, попри наукові напрацювання в розглядуваній сфері, досі є чимало доктринальних і нормотворчих проблем, які потребують додаткового аналізу.

Виклад основного матеріалу. Розкриття предмета дослідження доречно розпочати з понятійно-категоріального апарату, що формує основу ціннісних констант та методологічну парадигму аналізу. У цьому контексті доречно погодитися з фінськими правниками (І. Койвісто, Р. Коулу, С. Ларссон), що термінологічний вибір у праві важливий і має далекосяжні наслідки для практичного впливу запроваджених правил, особливо в галузях, пронизаних високим ступенем міждисциплінарності, як-от тучний інтелект [1].

Термін «штучний інтелект» (з англ. «Artificial Intelligence») було впроваджено на семінарі Дартмутського коледжу в США 1956 році для опису комп'ютерних систем, які мали бути здатними мислити подібно до людини [2].

Сьогодні в соціально-побутовому розумінні функції ШІ зводяться до можливостей генерації текстів та отримання комплексної інформації завдяки використанню різних новітніх можливостей мовних моделей і технологій (ChatGPT, Gemini, Copilot та ін.). Водночас зводити ШІ тільки до розумних комп'ютерних програм, які можуть розмовляти і писати тексти, означає значно звужувати розуміння потенціалу такої технології.

У доктринальному розумінні новітньої гносеології ШІ нині позиціоновано як властивість автоматичних систем брати на себе окремі функції інтелекту людини: «науковий напрям, в рамках якого

ставляться і вирішуються задачі апаратного або програмного моделювання тих видів людської діяльності, які традиційно вважаються інтелектуальними» [3].

Проблема розуміння ШІ має не тільки доктринальний характер, а й суттєво впливає на практику впровадження, адже необхідна цілісна, узгоджена концепція комплементарного характеру, яка створила б понятійно-категоріальний апарат юридичної транскрипції в контексті поєднання розуміння ключових термінів у досліджуваній сфері між технічною та юридичною спільнотами, щоб сприяти належному впровадженню великих мовних моделей у право.

У цьому аспекті звернімося до практики Європейського Суду (далі – ЄС). У червні 2024 року було ухвалено Закон Європейського Союзу про штучний інтелект (Закон про ШІ) [4], який набуде чинності в березні 2026 року. Він слугує новаторською регуляторною базою, що інтегрує технічні концепції й термінологію з екосистем досліджень та інновацій у галузі ШІ у правову сферу, яка швидко розвивається.

Попри наявність окремих норм, які регулюють відносини у сфері ШІ, слід констатувати відсутність чіткого понятійного апарату. Закон не містить визначення, проте ст. 12 унормовує, що поняття «система штучного інтелекту» в Регламенті 2022/2065 Європейського Парламенту та Ради «має бути чітко визначене та тісно узгоджене з роботою міжнародних організацій, що працюють над ШІ, для забезпечення правової визначеності, сприяння міжнародній конвергенції та широкому визнанню, водночас забезпечуючи гнучкість для врахування швидкого технологічного розвитку в цій галузі». Позитивно, що європейський нормотворець визнає вагомість чіткого розуміння термінопонять, проте суттєвим недоліком є не тільки відсилочне унормування, а й той факт, що у згаданому Регламенті також не наведено узгодженого тлумачення поняття ШІ.

А втім, попри відсутність термінопоняття, у Законі про ШІ описово наведено його основні ознаки. Використовуючи метод логічного узагальнення, нам вдалося виокремити такі: здатність робити висновки; працюють щодо конкретно визначених цілей; рівень автономності; адаптивність системи.

Загалом ШІ дає змогу комп'ютерам «навчатися», використовуючи людський та особистий досвід, адаптовуватись до нових умов, виконувати різноманітні завдання, прогнозувати події й оптимізувати ресурси різного виду.

Правова політика у сфері використання ШІ вимагає ідеологічної зміни класичного нормотворчого підходу, де потенціал досліджуваної системи використовується не тільки як інструмент автоматизації чи оптимізації окремих процесів, а як фундаментальна зміна практик до ухвалення рішень, організації управлінських структур, формування політики й реалізації функцій держави, зокрема в судовій сфері. Досліджуваний техніко-правовий інститут стає потужним системним чинником, здатним підвищити ефективність судової влади, але водночас породжує нові ризики, пов'язані з безпекою, приватністю, технічною недосконалістю тощо.

Науковці вбачають широкий потенціал для ШІ в судово-процесуальній діяльності. Т. Дракохруст і Н. Марценко визначають, що «штучний інтелект зменшує перевантаженість судової системи, прискорює судові процеси та зменшує витрати на судові процеси» [5]. Український науковець А. Бондаренко акцентує на можливості «пришвидшення обробки даних, розвантаження роботи судів та підвищення ефективності судової влади» завдяки використанню ШІ в судовій практиці [6].

Виокремимо переваги використання технологій ШІ для судової системи.

По-перше, це виявлення системних недосконалостей у судовій діяльності: через аналіз масиву судово-процесуальних документів вдається встановити недоліки у правозастосуванні, які систематично повторюються. Ще один вагомий чинник – технології ШІ можуть істотно допомогти у формуванні судової практики, що важливо і цінно не тільки для суддів, а й інших учасників судового процесу.

По-друге, ШІ наділений можливостями й потенціалом забезпечення доброчесності представників суддівського корпусу. Проблема і справді дуже вагомá. Відповідно до соціологічних опитувань громадськості у 2024 році на запитання «Які органи влади в Україні найбільше уражені корупцією?» понад 71 % респондентів вказали саме на судову систему [7]. Тож подолання корупції в судовій системі, загалом її оновлення й адаптація до гуманістичних європейських стандартів особливо актуальні для України зараз, на шляху нашої держави до євроінтеграції. Окрім того, доречним є використання технологій ШІ для виявлення недобросовісної діяльності суддів чи працівників суду (наприклад, ухвалення неправомірного, завідомо неправдивого судового рішення), а також для здійснення аналізу значної кількості судових рішень (на основі даних з Єдиного державного реєстру судових рішень).

По-третє, новітні технології можуть допомогти суддям у здійсненні правосуддя. Ідеться, звісно, не про те, щоб ШІ замінив суддю, приймаючи замість нього рішення. ШІ лише допомагає розібратися в наявному масиві інформації, щоб на підставі цього суддя міг ухвалити правильне рішення.

О. Непша зазначає, що «є чимало підстав вважати, що повноцінна діджиталізація правосуддя й наділення AI публічно-владними повноваженнями шляхом створення "Електронного Судді" значно зменшить корупційні ризики» [8, с. 982]. Ми погоджуємося, що в такому разі корупційних ризиків поменшає, проте не вважаємо достатньо аргументованою заміну людського інтелекту штучним в основній державно-правовій діяльності соціуму.

Вважаємо таку пропозицію передчасною і не цілком коректною, оскільки це нівелює розроблену роками систему правосуддя та пропонує її руйнацію шляхом упровадження новітнього і не завжди технічно досконалого інструментарію.

Зауважимо, що іноземні науковці дискутують про можливість впровадження системи на основі використання ШІ, яка самостійно, без участі судді в судовому розгляді, видаватиме обов'язкові рішення. Учені проаналізували цивільні, адміністративні та кримінальні провадження і дійшли висновку, що неможливо використовувати інформаційні системи з елементами ШІ в усіх видах судових проваджень так, щоб було реалізовано право на справедливий і публічний розгляд справи без невинуватеної затримки компетентним, незалежним і безстороннім судом. Хоча умотивовується, що для типових справ такий підхід може бути прийнятним [9].

Ми обстоюємо позицію, що засоби ШІ можуть бути використані на допомогу судді, скажімо, для оцінення аргументів і доказів, тлумачення норм права неофіційного характеру (лексичного, системного, історичного тощо). У такій діяльності ШІ є суто інструментом процесуально-правової допомоги, а не суб'єктом правосуддя. І це однозначно сприятиме підвищенню якості судового рішення, покращить судово-процесуальну діяльність та підвищить правосвідомість і рівень правових знань представників судового корпусу.

По-четверте, застосування технологій ШІ сприятиме оновленню комплексної політики реформування судової влади. Упродовж усієї історії незалежної України на різних етапах та стадіях державотворчі говорять про потуги реформування судової системи. І цей процес уже перманентний. Проте суттєвих змін не відбувається. ШІ можна використовувати і для аналізу системних прогалин, перепон та соціальної й політико-правової реальності, щоб визначити ключові чинники неефективності наявної правової політики і, враховуючи прогресивні стандарти судочинства, долучити до розробки позаполітичної моніторингової діяльності, на якій ґрунтуватиметься оновлення національного судочинства. По суті, ШІ може бути нейтральним аналітичним інструментарієм для визначення латентних дистрофічних проявів у судовій системі держави.

По-п'яте, використання ШІ може бути корисним не тільки для судової системи, а й громадськості, особливо в контексті забезпечення права доступу до суду, яке унормовано ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Чатботи чи інші інтелектуальні помічники сприятимуть ширшому розумінню судового процесу, забезпечать можливість звернення за здійсненням правосуддя самостійно, без фінансових витрат на правову допомогу. Також вказані додатки можуть складати типові процесуальні документи. Активне ж використання такого інструментарію допоможе уникнути спорів немотивованого характеру, очевидно безперспективних, малозначних спорів, адже ШІ на основі зразкових справ чи судової практики може передбачити рішення у певній справі.

Звернімося до практики іноземних держав. Пілотний проєкт у системі правосуддя щодо використання ШІ здійснює провінція Онтаріо (Канада). Елементи ШІ залучено до інструментів оцінення ризиків у системі кримінального правосуддя. Їх використовують на етапі прийняття суддею справи до розгляду, щоб допомогти оцінити ризики для суспільства конкретної особи. ШІ, наприклад, може допомогти оцінити ймовірність неявки порушника до суду та повторного скоєння ним злочину. Щоправда, такий проєкт часто критикують за надмірну дискримінацію, відсутність індивідуального підходу [10].

Критики зазнав і канадський пілотний проєкт використання штучних алгоритмів для винесення вироків про звільнення під заставу за їхній вплив на расово незахищені і малозабезпечені громади, конституційні права, права людини, кримінальний процес, принципи загального кримінального права, конфіденційність та доступ до правосуддя [11].

У Країні Басків (Іспанія) на законодавчому рівні дозволили використовувати ШІ для прогнозування ймовірності скоєння особою серйозного злочину, домашнього чи гендерно зумовленого насильства. Іспанські судді повідомляли про часті випадки несправедливих й упереджених алгоритмічних результатів [12].

Італійські вчені на основі визнаних невдалими пілотних проєктів своєї країни визначають такий комплекс проблем: вилучення інформації зі застарілих інформаційних систем та аналіз юридичних документів, потреба моделювання процесів з особливим акцентом на часовий аналіз, необхідність моніторингу процесів у режимі реального часу, розроблення механізмів перевірки відповідності рішень ШІ та дотримання вимог законності [13].

Водночас варто констатувати дуальність впливу, оскільки пілотні проєкти довели те, що часто судові рішення стають послідовними, аргументованими, зменшують суб'єктивний фактор чи прояви скритої дискримінації, що може походити від судді. Також зазначається про пришвидшення судових процедур [14].

І наостанок. Часто виникає дискусійне запитання: чи можуть судді використовувати ШІ при написанні рішень? Жодні міжнародні стандарти й етичні норми суддів міжнародного характеру не дають однозначної відповіді. Сфера використання ШІ загалом є неврегульованою, існують окремі національні законодавчі нормативні акти, які не апробовані правозастосовною практикою, що свідчить про суттєву правову прогалину.

Дослідники також не мають однозначної відповіді. Дехто (як-от Барт Ян ван Еттековен і Корієн Прінс) вказує на прийнятність використання мовних моделей, проте з дотриманням «етичного компасу». Під останнім розуміють принципи належної правової процедури, основні цінності судової влади та критерії, що безпосередньо стосуються застосування ШІ, такі як необхідність прозорості, пояснень та підзвітності [15]. Інші (зокрема, У. Ахмед, З. Фатіма, Т. Аббас) категоричні – вважають, що для кримінального процесу така практика неприпустима, оскільки кожна справа унікальна, до того ж ШІ має свої недоліки (це стосується конфіденційності даних, помилок у складних правових питаннях та браку технічної експертизи) [16].

Із цього приводу наведемо роз'яснення судових органів. Вища судова інстанція Англії й Уельсу 2024 року подала рекомендації щодо використання ШІ при написанні висновків, але наголосила, що його не слід використовувати для досліджень чи юридичних аналізів, оскільки ця технологія може фальсифікувати інформацію й надавати оманливу, неточну або упереджену інформацію [17].

Дебати на рівні судової влади активізувалися через широкий розголос казусу, коли в США колишній адвокат Д. Трампа М. Коен визнав, що ненавмисно посилався свого часу на фальшиві судові справи, згенеровані штучним інтелектом. Відповідно в судовому клопотанні подав покликання на рішення, яких не існує [18]. Голова Верховного суду США відреагував на ситуацію та в щорічному звіті зазначив, що до використання ШІ в судовій системі потрібно ставитися обережно.

У 2018 році Європейська комісія з ефективності правосуддя (CEPEJ) на 31-му пленарному засіданні прийняла Європейську етичну хартію про використання штучного інтелекту в судових системах. Мета цього документа – підвищення ефективності та якості здійснення правосуддя через опрацювання за допомогою алгоритмів судових рішень і даних при дотриманні основних прав і свобод, які гарантуються, зокрема, Європейською комісією з прав людини та Конвенцією Ради Європи про захист персональних даних. Серед багатьох вимог – принцип «під контролем користувача», що означає помірковане споживання під контролем людського інтелекту.

Позитивно вважаємо й українську практику. Стаття 16 Кодексу суддівської етики визначає: «Використання суддею технологій штучного інтелекту є допустимим, якщо це не впливає на незалежність та неупередженість судді, не стосується оцінки доказів і процесу ухвалення рішень та не порушує вимог законодавства» [19]. Тому схвально оцінюємо наявність правил, які встановлюють принципи використання ШІ в судовому процесі, хоча й етико-самоврядного ненормативного характеру.

Висновки. ШІ активно впроваджується у правову сферу, проте відсутність чітких апробованих правових стандартів значно нівелює цей процес. Констатовано невизначеність та неоднозначність розуміння мовної моделі й особливостей застосування, що спричинює проблеми у встановленні понятійно-категоріального інструментарію.

Умотивовується, що правовою парадигмою правового регулювання й використання ШІ має стати ідеологічна зміна підходу, де потенціал досліджуваної системи використовується не тільки як інструмент автоматизації чи оптимізації окремих процесів, а як фундаментальна зміна практик до ухвалення рішень, організації управлінських структур, формування політики й реалізації функцій держави, зокрема в судовій сфері.

Виокремлено такі переваги використання ШІ в судовій системі: виявлення системних недосконалостей у судовій діяльності завдяки аналізу судово-процесуальних документів для встановлення недоліків у правозастосуванні; формування судової практики; забезпечення доброчесності представників суддівського корпусу, особливо у сфері запобігання корупції; допомога суддям у здійсненні правосуддя; оновлення комплексної політики реформування судової влади через аналіз системних прогалин, перепон та соціальної і політико-правової реальності задля визначення ключових чинників неефективності наявної правової політики; забезпечення належного доступу громадськості до суду.

Проаналізовано окремі практики застосування ШІ в судових процесах Канади, Великобританії, Італії та констатовано біфуркаційний характер змін і неоднозначність оцінки можливостей. Аргументовано потребу підвищення свідомості представників суддівського корпусу щодо застосування

цієї технології як допоміжного інструменту та необхідність перевірки результатів, отриманих за допомогою ШІ, людським інтелектом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Koivisto I., Koulu R., Larsson S. User accounts: How technological concepts permeate public law through the EU's AI Act. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1177/1023263X241248469>.
2. Вдовиченко І. Н., Хоцькіна В. Б. Інтелектуальні системи : навч. посіб. Кривий Ріг : Держ. ун-т економіки і технологій, 2023. 187 с. URL: <https://dspace.duet.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/848/1/%D0%9D%D0%9F%20%D0%86%D0%A1.pdf>.
3. Пчелянський Д.П., Воїнова С.А. Штучний інтелект: перспективи та тенденції розвитку. *Automation of technological and business processes*. 2019. № 11 (3). С. 59–64. DOI: <https://doi.org/10.15673/atbp.v11i3.1500>.
4. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>.
5. Drakokhrust T., Martsenko N. Artificial Intelligence in the Modern Judicial System. *Journal of Modern Educational Research*. 2022. № 1. P. 5. URL: <https://article.innovationforever.com/JMER/20220107.html>.
6. Бондаренко А. Штучний інтелект проти людства: Маск, Гокінг та Возняк попереджають, що час зупинитися. URL: <http://ain.ua/2015/07/27/593911>.
7. Ставлення українців до корупції. Українська соціологічна платформа. Дослідження громадської думки, 2024. URL: <http://www.usp.biz.ua>.
8. Непша О. Штучний інтелект як інноваційний інструмент корупційної превенції в судовій владі: переваги. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2024. № 25. С. 960–988. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/purr_2024_25_14.
9. Nowotko P. M. AI in judicial application of law and the right to a court. *Procedia computer science*. 2021. № 192. P. 2220–2228. DOI: 10.1016/j.procs.2021.08.235.
10. Law Commission of Ontario. AI and the Assessment of Risk in Bail, Sentencing and Recidivism. 2025. URL: <https://www.lco-cdo.org/wp-content/uploads/2025/04/LCO-AI-in-Criminal-Justice-Paper-3-AI-and-Risk-Assessment.pdf>.
11. Human Rights AI Impact Assessment (with the Ontario Human Rights Commission, 2024). URL: <https://www3.ohrc.on.ca/en/human-rights-ai-impact-assessment>.
12. Valdivia A., Hyde-Vaamonde C., García-Marcos J. Judging the algorithm: A case study on the risk assessment tool for gender-based violence implemented in the Basque country. *Computer Science*. 2022. URL: <https://arxiv.org/abs/2203.03723>.
13. Bianchini D., Bono C., Campi A., Cappiello C., Ceri S., De Luzi F. & Plebani P. Challenges in AI-supported process analysis in the Italian judicial system: what after digitalization? *Digital Government: Research and Practice*. 2024. № 5 (1). P. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.1145/3630025>.
14. Dow Sh. The Use of AI in Canadian Courts. *The Dalhousie Journal of Legal Studies*. 2025. № 34. URL: <https://digitalcommons.schulichlaw.dal.ca/djls/vol34/iss1/1>.
15. van Ettekovon B. J., Prins C. Artificial intelligence and the judiciary system. *Research Handbook in Data Science and Law* / Edward Elgar Publishing. 2024. P. 361–387.
16. Ahmed U., Fatima Z., Abbas T. Implementing Artificial Intelligence (AI) into the Judicial System in Europe: Challenges and Opportunities. *Pakistan Social Sciences Review*. 2024. № 8 (1). P. 17–26. DOI: [https://doi.org/10.35484/pssr.2024\(8-I\)02](https://doi.org/10.35484/pssr.2024(8-I)02).
17. Judges in England and Wales are given cautious approval to use AI in writing legal opinions. URL: <https://apnews.com/article/artificial-intelligence-ai-guidance-england-wales-judges-c2ab374237a563d3e4bbbb56876955f7>.
18. Ex-Trump lawyer Michael Cohen says he unwittingly sent AI-generated fake legal cases to his attorney. URL: <https://apnews.com/article/michael-cohen-donald-trump-artificial-intelligence-777ace9cc34aa0e56398fd47a1d6b420>.
19. Кодекс суддівської етики: затв. рішенням XI (чергового) з'їзду суддів України 22.02.2013. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>.